Egyháztörténelmi adatok.

CXXVII.

Toroczkay Máté unitárius püspök megerősitő diplomája 1601. január 25.

Toroczkay Máté Erdély legszomorubb időszakában, 1601. jan. 24-én választatott püspökké a kolozsvári papságból. Püspöki megerősitő diplomáját II. Rudolf császár consiliáriussa és erdélyi generálisa, keresztszegi Csáky J. 1601. jan. 25-én adta ki. E diplomát Bocskay István 1605. sept. 23-án átirta és maga is megerősitette. Ez lévén a legelső püspöki diploma birtokunkban, érdekesnek tartjuk a közlésre. Zsinóron függő sárga viaszba nyomott pecsétje teljesen ép, de a szövegben egyes szavak elkopottak.

Nos STEPHANVS DEI GRATIA Hungariae Transsylvaniaeque Princeps, et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis quod pro partibus et in personis Reverendi et honorabilium virorum domini Matthei Thoroczkay concionatoris Colosvariensis et Superintendentis Universorumque pastorum certarum in Transsylvania Ecclesiarum Unum verum Deum et mediatorem Jesum Christum per Spiritum Sanctum profitentium exhibitae sunt nobis et praesentate quaedam literae confirmationales Spectabilis ac Magnifici domini Cheaky de Keresztszegh Consiliarii nostri atque Sac. Caes. Maiestatis par(is) Consiliarii et per Transsylvaniam Generalis Capitanei super electione Episcopatus dicti domini Matthey Thoroczkay in duplici papyro Regali patenter confectae, sigilloque eiusdem usuali in inferiori earundem margine in cera rubra impressive communitae ac manus subscriptione corroboratae tenoris infrascripti. Suplicantes nobis debita cum instantia ut nos quoque hanc dictorum dominorum pastorum electionem pro rato atque firmo habere easdemque literas ac omnia et singula, in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habere praesentibus literis nostris similiter confirmation . . ., verbo tenus inseri et inscribi facere ac pro praedeclaratis Mattheo Thoroczkay et pastoribus antefaturarum Ecclesiarum ipsorumque Successorum Universorum in perpetuum volituras gratiose confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor talis est. Nos Stephanus Cheaky de Keresztszeg Sac mae Caes. Regiaeque

Consiliarius et exercituum per Transsylvaniam Generalis Capitaneus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis quod posteaquam honorabiles viri domini pastores certarum Ecclesiarum Unum verum Deum et Mediatorem Jesum Christum profitent in Generali ipsorum Synodo et congregatione Thordae die Vigesima quarta Januarii habita, Communibus suffragiis et unanimi consensu honorabilem virum dominum Mattheum Thoroczkanum doctrina, eruditione morum intgritate vitaeque innocentia praestantem ad obeundum munus Superintendentis elegissent. Suplicantes nobis debita cum instantia ut nos quoque hanc ipsorum electionem pro rato atque firmo habere vellemus. Nos itaqne accedente primariorum quorundam virorum praeclara commend . . . quibus virtus, eruditio. probati mores et imprimis . . . . ta ipsius domini Matthei Thoroczkani honestissimi acta, multis argumentis perspecta fuit, atque etiam certa spe ducti quod ipse ad sustinendum hoc laboriosissimum et gravissimum munus, omnes, ingenii corporisque sui nervos sit collaturus, nihil unquam alieni ab officio suo nec publice nec privatim tentaturus aut commissurus sit. Eundem Mattheum Thoroczkanum [quod Deus feliciter Vertat] in Episcopum et Superintendentem Ecclesiarum praescriptarum ab ipsis pastoribus electum in eadem functione roborandum atque ex authoritate officii nostri publice nobis commissi et concrediti benigne confirmandum duximus, quemadmodum roboramus et confirmamus praesentium per vigorem. Dantes et concedentes eidem omnimodam pleramque potestatem atque authoritatem in praedictis Ecclesiis Jurisdictioni suae subiacentes ex collegii sui praescriptos ministros probatos, constituentes causas matrimonii et alias quaslibet forum spirituale conernentes, cognoscentes, diudicantes sententiamquae de eis decisimam . . . . . ferentes, Scandala et errata ministrorum corrigentes, Rebellesque, orbito modo punientes Item . . . . . adversus Chr. contendentes vis et iustitiam dicentes Ecclesias suas bono et decenti ordine regentes eaque omnia quaecunque sui muneris esse censebunt, rite peragentes et exequentes. Imo damus et concedimus hisce literis nostris. Quapropter Universos et singulos Archidiaconos, Diaconos, Plebanos et singulas universasquae Ecclesiasticas personas, alios etiam secularis homines cuiuscunque status et conditionis quorum nitor est seu nitor erit serie prasentium benevole requirimus, eis demque authoritate publici officii nostri committimus et mandamus deligentes ut a modo in posterum annotatum Mattheum Thoroczkanum provero et legitimo dictarum Ecclesiarum Unum Verum Deum et Mediatorem Jesum Christum profitentium Episcopo et Superintendenti Salutare, agnoscere et reputare, ac in omnibus ad ipsius functionem spectantem debitam ipsi reverentiam atque obedientiam praestare. Imo proventus etiam universus ipsi . . . . officii sui cedere et proveni debentur eidem integre administrare et per eos quorum interest administrari facere modis omnibus debeant et teneantur. Nec serus faciant praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum ex civitate Colosvariensi *vigesima quinta die Januarii, Anno domini millesimo sexcentesimo primo.* Nos

itaque praemissa humillima suplicatione nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et admissa, praescriptas literas non abrasas, cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris de verbo ad verbum diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas quoad omnes earum continentias articulos clausulas et puncta eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae Viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, roboramus, ratificamus et pro praememoratis Mattheo Thoroczkay et pastori praelibatarum Ecclesiarum ipsorumque successori perpetuo valituras gratiose confirmamus, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediantium. Datum ex Civitate nostra Colosvar die vigesima tertia mensis Septembris. Anno domini millesimo sexcentesimo quinto.

Stephanus m. p. — *Kathay* canc.
(P. H.) — *Simon Pechy* secret. mp.

Eredetije az unitárius vallásközönség levéltárában.

Közli BENCZÉDI GERGELY.

Tanűgyi Szemle.

A középiskolai oktatás az 1894—95. tanévben.

(A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministernek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett XXV. jelentése.)

Ez a millennáris Jelentés 1423 nagy nyolczadrétű lapon tárja fel a felső-, közép- és alsó oktatásnak 1894—95. tanévi állapotát. Óriási munkával és ernyedetlen szorgalommal összeállított adatok, feltárása az állapotoknak minden oldalról. Az áttekintést, összefoglalást mindenütt statistikai táblás kimutatások könnyítik meg s az oktatásügy rohamos fejlődését feltüntetik azok a termékeny összehasonlítások, a melyek az előző évek állapotát állítják szembe a maival.

Feltünően kimagasló emléke az ezredik évnek, a mely igazán bőven termelte a közoktatás terén is az „emlék"-eket. Igazán méltó a tanulmányozásra s a tanárvilág figyelmét kétszeres érdekkel kell, hogy felhívja és lekösse; általában mindenkiét, a ki hazánk kulturális haladásának ügyét szívén hordozza. Nemzeti öröm méltán hevítheti keblünket, midőn majdnem minden vonalon oly szembeszökő haladást észlelhetünk.

A következő sorok csak a középoktatás állapotát fogják ismertetni a Jelentés adatai alapján. Ez az, mi minket első sorban érdekel.

Nyolcz szakasz, mindenik számos fejezettel, tárja fel az állapotokat. I. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium. II. Az országos közoktatásügyi tanács. III. A felsőbb tanintézetekről. IV. A középiskolákról. V. Népoktatás. A) Népoktatásunk történeti fejlődése. B) A kisdedóvás 1894—95. évi állapotáról. C) A népiskolai közoktatás. D) Szakirányú iskolák. E) A kir. tanfelügyelők működéséről. F) Az árva- és szeretetházakról. G) Az országos tanszermúzeumról. H) A magyarországi tanítóegyesületekről. I) A legfontosabb közművelődési egyesületekről. VI. Emberbaráti tanintézetek. VII. Művészet. VIII. Múzeumok és műemlékek.